

The Impact of Institutional Quality on Iran's Foreign Trade: Evidence from 1996–2020

Azadeh Khorrami Moghadam¹, Seyed Morteza Afghah² , Hassan Farazmand³
Hamidreza Alipour⁴

1. PhD Candidate in Economics, Department of Economics, Faculty of Economics and Social Sciences, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran. Email: a-khorramimoghadam@stu.scu.ac.ir
2. Associate Professor, Department of Economics, Faculty of Economics and Social Sciences, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran. (corresponding author) Email: m.afghah@scu.ac.ir
3. Professor, Department of Economics, Faculty of Economics and Social Sciences, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran. Email: hfrazmand@scu.ac.ir
4. Assistant Professor, Department of Economics, Faculty of Economics and Management, Azad University of Rasht, Rasht, Iran. Email: Alipour@iaurasht.ac.ir

Abstract

This study investigates the impact of institutional quality on Iran's foreign trade using the World Bank's Worldwide Governance Indicators (WGI). To this end, an econometric model based on the gravity framework is applied to the period 1996–2020. In principle, a high-quality institutional system—characterized by factors such as a strict rule of law and political stability—is expected to reduce transaction costs, enhance trust, and thereby promote foreign trade.

However, the findings reveal that institutional quality in Iran has exerted a negative and statistically significant effect on the country's trade volume. This result contrasts with the dominant theoretical literature, which emphasizes a positive relationship between institutional quality and foreign trade. Further analysis suggests that this unexpected outcome reflects Iran's specific economic and geopolitical circumstances. Owing to international sanctions, Iran has been compelled to redirect its trade toward partners that are less sensitive to institutional indicators. Consequently, even amid declining domestic institutional quality, trade with these partners has expanded.

An examination of Iran's trade pattern supports this interpretation. The share of industrialized countries with strong institutional frameworks—such as Germany, Japan, and France—has declined, while the share of countries such as China, the United Arab Emirates (UAE), and Turkey has increased. This atypical trade structure explains the model's results. The contrast becomes more pronounced when compared with China, which, despite facing institutional challenges, has evolved into a "successful developmental state." By contrast, Iran has neither developed robust governance indicators nor established itself as a developmental state.

Therefore, the negative coefficient obtained in the model does not imply the irrelevance of institutional quality. Rather, it indicates that under conditions of sanctions and political isolation, Iran's foreign trade has been dominated by external constraints and compounded by inefficiencies in domestic governance structures.

Article information

Review History:

Received: jul. 1, 2025

Revised: aug. 16, 2025

Accepted: aug. 30, 2025

Published online: apr. 17, 2026

Keywords:

Foreign Trade

Gravity Model

Institutional Quality

JEL Classification:

P00, O43, F59, F10.

Corresponding Author:

m.afghah@scu.ac.ir

Economic Research and Perspectives

Original Research Article/ Vol.26, No.2, 2026, pp:169 -186

Purpose/Aims:

This study examines the impact of institutional quality on Iran's foreign trade using the World Bank's Worldwide Governance Indicators (WGI). While economic theory posits that strong institutions—such as the rule of law and political stability—reduce transaction costs and facilitate trade, this research identifies a contrasting outcome in the case of Iran. Although previous studies emphasize the positive role of institutional quality in reducing policy uncertainty and fostering economic growth, its specific effect on Iran's foreign trade remains insufficiently explored, particularly given the country's marginal share in global trade. This paper seeks to address this gap.

Methodology & Framework:

The analysis employs a gravity model estimated using the Poisson Pseudo-Maximum Likelihood (PPML) technique for the period 1996–2020. This method enables robust estimation of trade flows while appropriately accounting for zero trade observations and heteroskedasticity.

Findings:

The results indicate a statistically significant and negative relationship between Iran's institutional quality and its foreign trade volume. This finding suggests that improvements in institutional quality have been associated with a reduction in Iran's trade volume over the period under study. The estimated negative coefficient represents a clear departure from conventional theoretical expectations regarding the role of institutions in promoting trade.

Discussion:

This counterintuitive result can be attributed to Iran's distinctive geopolitical and economic context. International sanctions have compelled Iran to reorient its trade toward partners that are less sensitive to institutional indicators. Consequently, Iran's trade with industrialized countries characterized by strong institutional frameworks—such as Germany, Japan, and France—has declined, while trade with countries such as China, the United Arab Emirates, and Turkey has expanded.

The findings also underscore a notable contrast with China, which, despite institutional shortcomings, has successfully adopted a “developmental state” model and emerged as a major global trading power. Iran, by contrast, has neither established a coherent developmental state nor effectively addressed persistent governance weaknesses. These internal deficiencies, combined with external sanctions, have constrained Iran's foreign trade performance. Importantly, the negative coefficient does not imply that institutional quality is unimportant; rather, it indicates that its potential positive effects have been outweighed by external constraints and domestic inefficiencies.

Conclusion & Implications:

The study underscores that enhancing Iran's foreign trade performance and achieving deeper integration into the global economy require both the easing of international sanctions and comprehensive institutional reforms. Without simultaneously addressing these interrelated internal and external challenges, Iran's foreign trade is likely to remain limited and structurally vulnerable.

بررسی تأثیر کیفیت نهادی بر تجارت خارجی ایران در بازه

۱۹۹۶ تا ۱۴۰۲

آزاده خرمی مقدم^۲، سید مرتضی افقه^۳ حسن فرزամند^۴، حمیدرضا علی پور^۵

۱. این مقاله برگرفته از رساله دکتری خانم آزاده خرمی مقدم است.

۲. دانشجوی دکتری اقتصاد، گروه اقتصاد، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران.
a-khorrāmimoghadam@stu.scu.ac.ir

۳. دانشیار، گروه اقتصاد، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران (نویسنده مسئول).
m.afghah@scu.ac.ir

۴. استاد، گروه اقتصاد، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران.
hfrazmand@scu.ac.ir

۵. استادیار، گروه اقتصاد، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه آزاد رشت، رشت، ایران.
Alipour@iaurasht.ac.ir

چکیده

اطلاعات مقاله

تاریخچه داوری:

دریافت: ۱۴۰۴/۴/۱۰

بازنگری: ۱۴۰۴/۵/۲۵

پذیرش: ۱۴۰۴/۶/۸

انتشار آنلاین: ۱۴۰۵/۱/۲۸

کلمات کلیدی:

تجارت خارجی

کیفیت نهادی

مدل جاذبه

طبقه‌بندی JEL:

P00, O43, F59, F10

نویسنده مسئول:

m.afghah@scu.ac.ir

این پژوهش با هدف بررسی تأثیر کیفیت نهادی بر تجارت خارجی ایران با استفاده از شاخص‌های حکمرانی بانک جهانی (WGI) انجام و برای این منظور، یک مدل اقتصادسنجی مبتنی بر مدل جاذبه برای دوره زمانی ۱۹۹۶ تا ۲۰۲۰ به‌کار گرفته شده است. به‌طور معمول، انتظار می‌رود که یک سیستم نهادی با کیفیت، مانند حکمیت قانون قوی و ثبات سیاسی، با کاهش هزینه‌های مبادله و افزایش اعتماد، به افزایش تجارت خارجی منجر شود. با این حال، نتایج پژوهش حاضر، نشان می‌دهد که کیفیت نهادی ایران، تأثیر منفی و معناداری بر حجم تجارت خارجی کشور داشته است. این یافته با ادبیات نظری رایج که بر رابطه مثبت میان کیفیت نهادی و تجارت خارجی تأکید دارد، در تضاد است. تحلیل‌های بیشتر، نشان می‌دهد که این نتیجه غیرمنتظره، منعکس‌کننده شرایط خاص ایران است. به دلیل تحریم‌های بین‌المللی، ایران به‌ناچار تجارت خود را به سمت شرکای سوق داده که حساسیت کمتری نسبت به شاخص‌های نهادی دارند. این موضوع باعث شده که حتی در شرایط کاهش کیفیت نهادی داخلی، تجارت با این شرکا افزایش یابد. بررسی الگوی تجارت خارجی ایران نیز نشان می‌دهد که سهم کشورهای صنعتی با نهادهای قوی مانند آلمان، ژاپن و فرانسه در تجارت ایران کاهش یافته و سهم کشورهای مانند چین، امارات و ترکیه افزایش یافته است. این الگوی غیرمعمول در تجارت، یافته مدل را توجیه می‌کند. این یافته با مقایسه وضعیت چین که به‌رغم چالش‌های نهادی مشابه، به یک «دولت توسعه‌گرای موفق» تبدیل شده، برجسته‌تر می‌شود. در مقابل، ایران، نه‌تنها از شاخص‌های حکمرانی بالایی برخوردار نبوده، بلکه در ایجاد یک دولت توسعه‌گرای موفق نیز ناکام مانده است. بنابراین، ضریب منفی در مدل به این معنی نیست که کیفیت نهادی بی‌اهمیت است، بلکه نشان می‌دهد که در شرایط تحریم و انزوای سیاسی، تجارت خارجی ایران تحت‌الشعاع عوامل خارجی و همچنین ناکارآمدی ساختار حکمرانی قرار گرفته است.

۱. مقدمه

تجارت خارجی، نه تنها تحت تأثیر ظرفیت تولید داخلی و توان رقابت در بازار جهانی قرار دارد، بلکه عمیقاً با ساختار نهادی کشورها پیوند دارد. تجربه کشورهای با نهادهای کارآمد نشان داده که کیفیت نهادی می‌تواند از طریق کاهش هزینه‌های مبادله و تقویت اعتماد، زمینه‌ساز گسترش تعاملات اقتصادی فراملی شود (وو و همکاران، ۲۰۱۲).

با این حال، ایران با وجود برخورداری از منابع غنی و موقعیت ژئوپلیتیکی ممتاز، سهم بسیار ناچیزی از تجارت جهانی دارد و در معرض حذف تدریجی از نقشه تجارت بین‌الملل قرار گرفته است. بر اساس گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس، از نیمه دوم دهه ۱۳۹۰ سهم ایران در تجارت جهانی همواره کمتر از ۰/۵ درصد بوده است (مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۴۰۱).

حتی در ارتباط با چین که یکی از شرکای اصلی تجاری ایران محسوب می‌شود، سهم ایران از کل تجارت این کشور تنها ۰/۲۴ درصد است و فقط ۰/۷۵ درصد نفت وارداتی چین از ایران تأمین می‌شود (حداد، ۱۴۰۲).

این وضعیت نه تنها نتیجه تحریم‌ها و فشارهای خارجی است، بلکه بازتاب ناکارآمدی داخلی، از جمله ضعف سیاستگذاری و نهادهای حکمرانی ناکارا نیز هست. طبق تعریف نورث، نهادها «قواعد بازی» هستند که ساختار انگیزشی بازیگران را شکل می‌دهند و اگر به درستی طراحی نشده باشند، موجب افزایش هزینه‌های معاملاتی و تضعیف روابط اقتصادی خواهند شد (نورث، ۱۹۹۰). در تجارت خارجی که با عدم قطعیت‌های بالا، فاصله جغرافیایی، تفاوت‌های حقوقی و ارزی همراه است، این ضعف نهادی تأثیر مضاعفی بر انزوا و عقب‌ماندگی کشورها دارد. اگرچه پژوهش‌هایی در حوزه اقتصاد ایران مانند لطیفی و همکاران (۲۰۲۰)، بر نقش نهادهای قوی در کاهش ریسک و عدم اطمینان ناشی از سیاست‌های اقتصادی و بهبود رشد تأکید دارند، اما نقش کیفیت نهادی در بخش تجارت خارجی ایران که سهم اندکی از تجارت جهانی را به خود اختصاص داده، کمتر مورد توجه قرار گرفته است. پژوهش حاضر، با هدف پر کردن این شکاف مطالعاتی انجام شده است.

در این پژوهش، از مدل جاذبه تجاری برای تحلیل داده‌های تجارت دوجانبه ایران با ۸۰ شریک تجاری در دوره ۱۹۹۶ تا ۲۰۲۰ استفاده شده است. با بهره‌گیری از مجموعه‌ای از شاخص‌های کیفیت نهادی تدوین شده توسط بانک جهانی، اثر نهادها بر تجارت خارجی ایران بررسی می‌شود. برای برآورد مدل جاذبه، روش «حداکثر درست‌نمایی شبه پواسون» (PPML) به کار رفته است که برای داده‌هایی با تعداد زیادی مقدار صفر، امکان درون‌زایی و مشکلات ناهمسانی واریانس، مناسب‌ترین روش محسوب می‌شود (سیلوا و تنریرو، ۲۰۰۶).

1. Wu et al. (2012)
2. North (1990)
3. Silva & Tenreyro (2006)

ساختار مقاله به این صورت است: مبانی نظری (بخش دوم)، مرور مطالعات تجربی (بخش سوم)، تشریح روش‌شناسی و مدل (بخش چهارم)، ارائه یافته‌ها (بخش پنجم) و نتیجه‌گیری (بخش ششم).

۲. مبانی نظری

۱-۲. تعریف نهاد و نقش آن در تجارت خارجی

نهادهای به‌عنوان قواعد بازی در جامعه، نقشی بنیادین در شکل‌دهی به تعاملات اقتصادی ایفا می‌کنند. به‌زعم نورث (نورث، ۱۹۹۰)، نهادهای شامل قوانین رسمی مانند قانون اساسی، قوانین موضوعه و مقررات و نیز قواعد غیررسمی نظیر هنجارهای اجتماعی، رسوم و اخلاقیات هستند که با سازوکارهای اجرایی و تضمینی تکمیل می‌شوند. نهادهای چهارچوب‌انگیزی جوامع را می‌سازند و به‌واسطه آن‌ها، الگوهای تعامل اقتصادی، از جمله تجارت خارجی، شکل می‌گیرد. بر این اساس، کیفیت نهادی تعیین‌کننده سطح هزینه‌های معاملاتی است: هرچه نهادهای کارآمدتر باشند، هزینه‌های مبادله کاهش یافته و امکان گسترش تعاملات اقتصادی فراهم می‌شود (نورث و همکاران، ۲۰۰۴).

اندرسون و مارکوویچ (۲۰۰۲)، با بهره‌گیری از داده‌های نظرسنجی مجمع جهانی اقتصاد درخصوص اجرای قراردادهای و میزان فساد، نشان می‌دهند که ناکارآمدی نهادی می‌تواند به اندازه وضع تعرفه‌های بالا، مانعی بر سر راه تجارت باشد.

۲-۲. توضیح ارتباط بین تجارت و نهادها و معرفی شاخص نهادی

ادبیات مربوط به تجارت و نهادها (چانگ و همکاران، ۲۰۰۰؛ عجم‌اوغلو و همکاران، ۲۰۰۱؛ آلکالا و چیکونه، ۲۰۰۴؛ دلار و کرای، ۲۰۰۲؛ هال و جونز، ۱۹۹۹؛ رودریک، ۲۰۰۰؛ رودریک و همکاران، ۲۰۰۲)، عمدتاً بر نقش نهادهای باکیفیت و درجه باز بودن تجارت در توضیح رشد اقتصادی تمرکز دارد. یافته‌های این مطالعات، حاکی از آن است که علیت در تمام جهات ممکن برقرار است: نخست، نهادهای کارآمد برای رشد بلندمدت و بهبود بهره‌وری اهمیت دارند؛ دوم، رشد سریع اقتصادی و گسترش تجارت، تقاضا برای نهادهای بهتر را افزایش می‌دهد؛ سوم، رشد اقتصادی و کیفیت نهادی بالا، به نوبه خود، به افزایش باز بودن تجاری منجر می‌شود.

1. Anderson & Marcouiller (2002)
2. Chong et al. (2000)
3. Acemoglu et al. (2001)
4. Alcalá and Ciccone (2004)
5. Dollar and Kraay (2002)
6. Hall and Jones (1999)
7. Rodrik (2000)
8. Rodrik et al. (2002)

با وجود پذیرش گسترده تعریف نورث از نهادها، اندازه‌گیری کیفیت نهادی همچنان دشوار است؛ زیرا بسیاری از ابعاد ساختار نهادی به راحتی قابل مشاهده نیستند. محققان تجربی سعی کرده‌اند با استفاده از شاخص‌هایی برای برخی از جنبه‌های کیفیت نهادی، این مشکل را حل کنند. از آنجا که هیچ‌یک از شاخص‌ها به تنهایی نمی‌توانند تمامی ابعاد تعریف شده برای نهاد را پوشش دهند، در این مطالعه، از شاخص‌های حکمرانی جهانی بانک جهانی به‌عنوان مناسب‌ترین گزینه استفاده شده است. با توجه به مطالعاتی که از شاخص‌های ترکیبی حکمرانی به‌عنوان شاخص کیفیت نهادی استفاده کرده‌اند (آبرو و همکاران^۱، ۲۰۲۱؛ کرم و زاکی^۲، ۲۰۱۶؛ بردن و همکاران^۳، ۲۰۱۴؛ ليو و هو^۴، ۲۰۰۹؛ ليو و ليو^۵، ۲۰۰۸؛ مئون و ویل^۶، ۲۰۰۵)، این مطالعه نیز برای متغیر کیفیت نهادی ایران به‌عنوان کشور صادرکننده، از همین روش استفاده کرده است.

توضیح شش شاخص ترکیبی حکمرانی بانک جهانی به شرح زیر است:

کنترل فساد (Control of corruption): بازتابی از میزان اعمال قدرت عمومی برای منافع

خصوصی، از جمله فساد در سطح مختلف و سوءاستفاده از قدرت توسط نخبگان؛

اثربخشی دولت (Government Effectiveness): ارزیابی کیفیت خدمات عمومی،

استقلال نهادهای دولتی و کیفیت سیاستگذاری و اجرای آن؛

ثبات سیاسی و فقدان خشونت/ تروریسم (Political Stability and Absence of

Violence/ Terrorism): احتمال بروز بی‌ثباتی سیاسی یا خشونت با انگیزه‌های سیاسی؛

کیفیت مقررات‌گذاری (Regulatory Quality): توانایی دولت در تدوین و اجرای مقرراتی

که توسعه بخش خصوصی را تسهیل می‌کند؛

حاکمیت قانون (Rule of Law): سطح اعتماد به نهادهای حقوقی، اجرای قراردادهای، حفاظت

از حقوق مالکیت و عملکرد نهادهای قضایی و انتظامی؛

صدا و پاسخگویی (Voice and Accountability): میزان مشارکت شهروندان در انتخاب

دولت، آزادی بیان، آزادی رسانه‌ها و تشکل‌ها؛

اجزای شاخص حکمرانی را نیز می‌توان به وضعیت نهادها در تسهیل تجارت خارجی نسبت داد.

برای نمونه، فساد می‌تواند از طریق ارائه اطلاعات ناقص و اجرای ناصحیح قراردادهای، هزینه‌های

مبادلاتی را افزایش دهد. همچنین حقوق مالکیت، پاسخ‌گویی دولت و قدرت نهادهای مدنی در آزادی

1. Abero et al. (2021)
2. Karam & Zaki (2016)
3. Berden & et al. (2014)
4. Lio & Hu (2009)
5. Lio & Liu (2008)
6. Meon & Weill (2005)

بیان و رسانه‌ها که نورث نیز بر آنها تأکید دارد، از جمله مؤلفه‌هایی‌اند که ساختار انگیزشی جامعه را برای فعالیتهای اقتصادی هدایت می‌کنند.

۳-۲. نظریه دولت توسعه‌گرا

در تبیین علل رشد کشورهای نوظهور اقتصادی به‌ویژه در شرق و جنوب شرق آسیا، برخی اقتصاددانان همچون پائل رومر^۱ و آدریان لفت‌ویچ^۲ نظریه دولت توسعه‌گرا را مطرح کرده‌اند. بر اساس این نظریه، دولت توسعه‌گرا، دولتی است که از ابزارها و فرصت‌های اقتصاد سیاسی بین‌الملل برای جذب منابع فراملی در راستای توسعه اقتصادی استفاده می‌کند؛ در عین حال، استقلال سیاسی و اهداف ملی را نیز حفظ می‌کند. در این رویکرد، مداخله هدفمند دولت در اقتصاد، نه تنها مغایر با رشد نیست، بلکه شرط تسریع آن تلقی می‌شود (گیلپین^۳، ۲۰۰۱). مطابق این دیدگاه، دولت توسعه‌گرا از طریق اعمال سیاست‌های صنعتی و رقابتی کردن بخش‌های منتخب اقتصاد، زمینه را برای نوآوری فناورانه و افزایش بهره‌وری فراهم می‌سازد.

تجربه کشورهای شرق آسیا نشان داده است که این دولت‌ها با شناسایی بخش‌های کلیدی اقتصادی، ایجاد طبقه‌ای از کارآفرینان و قرار دادن صنایع منتخب در معرض رقابت جهانی، موفق به هدایت اقتصاد در مسیر توسعه شده‌اند. به بیان دیگر، در تحلیل موفقیت این کشورها، پیش از تأکید بر باز بودن تجاری یا پیروی از سیاست‌های نئولیبرال، بر نقش فعال و هدایتگر دولت تأکید می‌شود (همان منبع).

نظریه دولت توسعه‌گرا، به دولتی اشاره دارد که هدف اصلی آن، توسعه اقتصادی و افزایش توان رقابت در عرصه جهانی است. این دولت‌ها با داشتن نخبگان توسعه‌گرا و یک نظام اداری کارآمد، نه تنها بستر لازم برای فعالیت بخش خصوصی را فراهم می‌کنند، بلکه به‌صورت فعال در بازار دخالت کرده و فعالیت‌ها را به سمت اهداف بلندمدت ملی هدایت می‌کنند.

چالمرز جانسون^۴، یکی از پیشگامان این نظریه، دولت توسعه‌گرا را یک «دولت برنامه‌ای عقلانی» تعریف می‌کند که هدفش کسب توانمندی برای رقابت در اقتصاد جهانی است (گودرزی و درخشنده، ۲۰۱۵). با این حال، همان‌طور که هوتائو^۵ (۲۰۱۸) اشاره می‌کند، نظریه دولت توسعه‌گرا، یک مدل «یکسان برای همه» نیست و هر کشور به‌دلیل شرایط تاریخی، سیاسی و اقتصادی منحصر به فرد خود، مسیر متفاوتی را طی می‌کند.

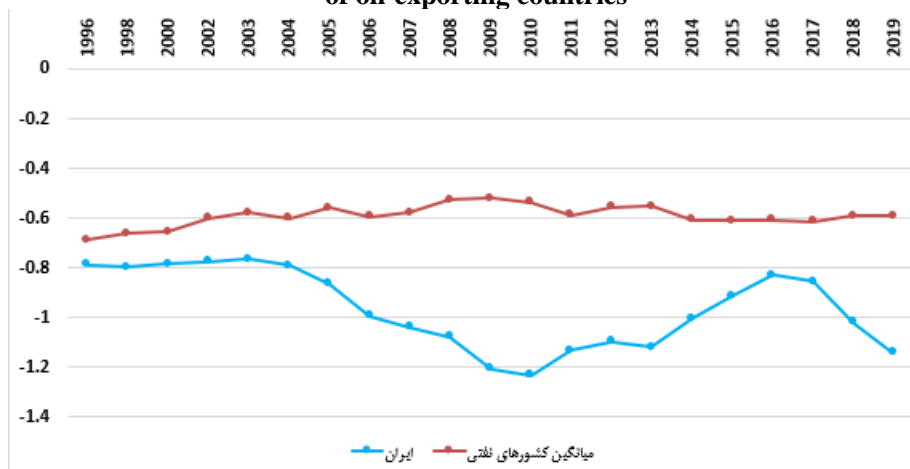
1. Paul Romer
2. Adrian Leftwich
3. Gilpin (2001)
4. Chalmers Johanson
5. Hutao (2018)

۲-۴. مروری بر وضعیت نهادی ایران

در پایان این بخش، نگاهی اجمالی به وضعیت نهادی و اقتصادی ایران طی سال‌های مورد بررسی این پژوهش ارائه می‌شود. ارزیابی شاخص‌های حکمرانی ایران در پایگاه داده بانک جهانی، نشان می‌دهد که روند کلی حکمرانی طی این سال‌ها نزولی بوده است. برای مثال، در سال ۲۰۲۰، ایران در میان ۲۰۲ کشور، رتبه ۱۸۱ را در شاخص کیفیت حکمرانی به خود اختصاص داده که یکی از پایین‌ترین رتبه‌ها در جهان است. نمره این شاخص نیز از منفی ۰/۷۸ در سال ۱۹۹۶ به منفی ۱/۱۴ در سال ۲۰۱۴ کاهش یافته است. منفی بودن مستمر این شاخص، درحالی‌که میانگین جهانی آن طی این سال‌ها مثبت بوده، گویای وضعیت نامطلوب حکمرانی در ایران است (بانک جهانی، ۲۰۲۰).

نمودار ۱. مقایسه وضعیت میزان شاخص حکمرانی ایران با میانگین کشورهای نفتی

Chart 1. Comparison of Iran's governance indicator value with the average of oil-exporting countries

منبع: بانک جهانی

۳. پیشینه پژوهش

در دهه‌های اخیر، آثار مثبت کیفیت بالای نهادی بر تجارت بین‌الملل مورد توجه گسترده پژوهشگران قرار گرفته است. این ادبیات از این ایده حمایت می‌کند که نهادها و دولت‌های کارآمد، می‌توانند جریان تجارت بین‌المللی را تقویت کنند (بیلگین و همکاران، ۱، ۲۰۱۸). اندرسون و مارکوئیر (۲۰۰۲)، این فرضیه را به‌طور قوی تأیید کرده و بیان می‌کنند که تجارت دوجانبه تحت تأثیر مثبت کیفیت نهادهای هر کشور قرار دارد. همچنین چانگ و همکاران^۲ (۲۰۲۲)، به بررسی تأثیر کیفیت نهادها بر

1. Bilgin et al. (2018)

2. Chang et al. (2022)

مشارکت در زنجیره‌های ارزش جهانی پرداخته‌اند و نشان داده‌اند که نهادهای باکیفیت می‌توانند با بهبود بهره‌وری کل عوامل تولید، ارزش شرکت‌ها را افزایش دهند و کیفیت نهادهای سیاسی بیشترین تأثیر مثبت را بر ارزش شرکت و پیشرفت فناوری دارد.

به‌همین ترتیب، آلوارز و همکاران^۱ (۲۰۱۸)، معتقدند که کیفیت نهادی، موجب افزایش تجارت دوجانبه شده و این اثر در گذر زمان تقویت می‌شود. یو و همکاران^۲ (۲۰۱۵) نیز ادعا می‌کنند که نهادهای رسمی و غیررسمی کارآمد، فرایند تجارت را تسهیل می‌کنند. در همین راستا، چودهری و اودرتش^۳ (۲۰۱۴)، اظهار می‌دارند که کیفیت بالای نهادها و حاکمیت مطلوب، هزینه‌های تجاری و ریسک نکول تعهدات را کاهش می‌دهند. همچنان لی و سامسل^۴ (۲۰۰۹)، نشان می‌دهند کشورهای که به حاکمیت خوب شناخته می‌شوند، از حجم بالاتری از تجارت برخوردارند. نتایج مطالعه مارتینکس و گالو^۵ (۲۰۰۹)، نیز بر این اساس است که کشورهای با کیفیت نهادی بهتر، می‌توانند قراردادهای و توافقات بلندمدتی را در مراحل مختلف زنجیره ارزش تسهیل کنند که این امر، باعث افزایش صادرات در محصولاتی با فناوری پیچیده‌تر می‌شود. جلیلیان و همکاران^۶ (۲۰۰۷)، معتقدند توسعه نهادی با کاهش اطلاعات ناقص، افزایش مشوق‌های اقتصادی و کاهش هزینه‌های مبادلاتی همراه است. لیندرز و همکاران^۷ (۲۰۰۵)، نیز به این نتیجه می‌رسند که سطح کیفیت نهادی در هر دو کشور صادرکننده و واردکننده، باعث افزایش حجم تجارت دوجانبه می‌شود.

در مجموع، شواهد بررسی شده، حاکی است که میان نهادها و تجارت بین‌الملل، رابطه‌ای مثبت و معنادار وجود دارد. پژوهش‌هایی هم تأیید کرده‌اند که نهادهای ضعیف، می‌توانند تجارت بین‌المللی را محدود کنند و تأثیری منفی مشابه با تعرفه‌ها داشته باشند (آلوارز و همکاران، ۲۰۱۸؛ اندرسون و مارکوئیز، ۲۰۰۲). علاوه بر این، کیفیت پایین نهادی، می‌تواند مانعی برای تجارت باشد و عملکرد ضعیفی در صادرات محصولات صنعتی به‌دنبال داشته باشد (مئون و سكات، ۲۰۰۴).

فرانسوا و منچین^۹ (۲۰۱۳)، تأکید می‌کنند که تأثیر نهادها بر تجارت در کشورهای کم‌درآمد، محسوس‌تر است و انجام اصلاحات نهادی، باید یک عامل کلیدی در سیاست‌های تجاری دولت‌ها به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه باشد. پیچ و گلدر^{۱۰} (۲۰۰۱)، استدلال می‌کنند که مشکل برای کشورهای منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا، هم ساختار نهادی ناکارآمد و هم فقدان یک محیط

1. Alvarez et al. (2018)
2. Yu et al. (2015)
3. Chowdhury and Audretsch (2014)
4. Li and Samsell (2009)
5. Martinus & Gallo (2009)
6. Jalilian et al. (2007)
7. Linders et al. (2005)
8. Meon and Sekkat (2004)
9. Francois and Manchin (2013)
10. Page and Gelder (2001)

توانمند برای فعالیت بخش خصوصی است. چنین نهادهای ضعیفی که اغلب با فساد همراهاند، رقابت و آزادسازی تجارت را مختل خواهند کرد.

۴. روش‌شناسی پژوهش و تصریح مدل

در این مطالعه، از مدل جاذبه برای بررسی تأثیر کیفیت نهادی بر تجارت دوجانبه ایران استفاده می‌شود. این روش، رویکردی موفق برای تحلیل عملکرد جریان‌های تجاری دوجانبه بر اساس متغیرهایی همچون فاصله، اندازه اقتصاد کشور و سایر عواملی است که می‌توانند تجارت را تسهیل یا محدود کنند.

مدل جاذبه تجارت، نخستین بار توسط پویهونن^۱ (۱۹۶۳) و تین‌برگن^۲ (۱۹۶۲) معرفی شد. این روش، بر پایه قانون جاذبه عمومی نیوتن، فیزیکدان انگلیسی تدوین شده است. در این رویکرد، بیان می‌شود که نیروهای اقتصادی می‌توانند تجارت دوجانبه بین مبدأ و مقصد را توضیح دهند و مجموعه‌ای از متغیرها، در افزایش یا کاهش جریان تجاری میان کشورها نقش دارند (برگسترند^۳، ۱۹۸۵). بر اساس دیدگاه اندرسون و وینکوپ^۴ (۲۰۰۳)، معادله جاذبه تجارت به صورت زیر مدل‌سازی می‌شود:

$$\alpha_0 Y_i^{\alpha_1} Y_j^{\alpha_2} D_{ij}^{\alpha_3} Z_{ij}^{\alpha_4} n_{ij} = X_{ijt}$$

که در آن، عوامل عبارتند از: X_{ijt} حجم تجارت دوجانبه بین کشورها در هر سال، $Y_i^{\alpha_1} Y_j^{\alpha_2}$ سطح درآمد یا تولید ناخالص داخلی کشورها، $D_{ij}^{\alpha_3}$ فاصله (پایتخت) کشورها و $Z_{ij}^{\alpha_4}$ هر عامل دیگری است که می‌تواند بر میزان تجارت تأثیرگذار باشد.

این مطالعه تجربی، میزان تجارت دوجانبه ایران با ۸۰ شریک تجاری را بررسی می‌کند. تحلیل از سال ۱۹۹۶ آغاز می‌شود، سالی که داده‌های شاخص حکمرانی در سایت بانک جهانی در دسترس است و در سال ۲۰۲۰ پایان می‌یابد تا از تأثیر همه‌گیری کووید-۱۹ بر میزان تجارت اجتناب شود. متغیرهای تأثیرگذار بر میزان تجارت دوجانبه ایران، تولید ناخالص داخلی شرکای تجاری، جمعیت کشورهای شریک تجاری ایران، فاصله بین (پایتخت) کشورها و متغیر کیفیت نهادی ایران است که از میانگین‌گیری رتبه شش شاخص حکمرانی ایران طی سال‌های موردنظر به دست آمده است. گفتنی است متغیر تولید ناخالص داخلی ایران، به دلیل احتمال هم‌خطی با شاخص کیفیت نهادی ایران به منظور برازش بهتر مدل در نظر گرفته نشده است. همچنین به منظور درک بهتر تأثیر اجزای شاخص کیفیت حکمرانی بر تجارت، علاوه بر شاخص کیفیت نهادی ایران که به صورت میانگینی از رتبه شش شاخص کیفیت حکمرانی ایران لحاظ شده است (Instexpi)، به‌ازای هر یک از این شش شاخص نیز

1. Poyhonen (1963)
2. Tinbergen (1962)
3. Bergstrand (1985)
4. Anderson and Van Wincoop (2003)

به‌تنهایی مدل برآورد شده است. لازم به ذکر است که متغیرهای نهادهای برای جلوگیری از بروز مشکل درون‌زایی با یک وقفه زمانی در مدل وارد شده‌اند. بر اساس نظر گانی و اسکریمجور (۲۰۱۶)، نیز تأثیر متغیرهای نهادهای بر تجارت با تأخیر بروز می‌کند.

معادله زیر، مدل جاذبه است که با استفاده از برآوردگر شبه حداکثر درست‌نمایی پواسون (PPML) برآورد می‌شود:

$$+\beta_2 \ln GDP_{jt} + \beta_3 \ln Dist_{ij} + \beta_4 \ln Populat_{jt} + \beta_7 Instexp_{it} + \varepsilon_{ijt} X_{ijt} = \beta_0$$

که در آن، عوامل به شرح زیر می‌باشد:

X_{ijt} تجارت دو طرفه بین کشور i و کشور j در سال t

$\ln GDP_{jt}$ تولید ناخالص داخلی واقعی کشور j

$\ln Dist_{ij}$ فاصله دو طرفه بین دو (پایتخت) کشور

$\ln Populat_{jt}$ جمعیت کشوری است که ایران با آن‌ها در سال t تجارت دوطرفه داشته است.

جمعیت یکی از متغیرهایی است که بر میزان تجارت کشورها اثرگذار است. هر چه قدر جمعیت یک کشور بیشتر باشد، میزان تجارت بیشتری دارد و برعکس.

این برآوردگر به دلیل نتایج باثبات خود، در مطالعات اخیر به‌طور گسترده مورد استفاده قرار گرفته است. سیلوا و تنریو (۲۰۰۶)، به‌شدت استفاده از برآوردگر PPML را در مدل‌های جاذبه تجارت به‌جای روش حداقل مربعات معمولی (OLS) توصیه می‌کنند؛ چراکه برآوردگر پواسون به‌طور طبیعی مشاهداتی را شامل می‌شود که ارزش معاملاتی مشاهده شده برای آن‌ها صفر است. چنین مشاهداتی از مدل OLS حذف می‌شوند، زیرا لگاریتم صفر تعریف نشده است. همچنین، تفسیر ضرایب از مدل پواسون ساده است و دقیقاً از همان الگوی OLS پیروی می‌کند. علاوه بر این، برآوردگر PPML مشکلات بالقوه درون‌زایی و کاستی‌های اقتصادسنجی مانند تورش ناشی از ناهمسانی واریانس، همبستگی سریالی خطاها و چندهمخطی بودن را نیز برطرف می‌کند (آلوارز و همکاران، ۲۰۱۸).

گفتنی است آمار تجارت از سایت گمرک ایران جمع‌آوری و سایر متغیرها از شاخص‌های جهانی WDI از زیرمجموعه‌های آماری بانک جهانی استخراج شده و متغیر فاصله (پایتخت) کشورها نیز از طریق سایت گوگل‌مپ به‌دست آمده است.

۵. نتایج

در این بخش، نتایج حاصل از تخمین مدل که در بخش‌های پیشین معرفی شد، ارائه می‌شود. برای بررسی اثر کیفیت نهادهای بر تجارت دوجانبه ایران، مدل جاذبه به‌کار گرفته شده است. متغیر کیفیت نهادهای، هم به‌صورت شاخص ترکیبی $Instexpi$ (میانگین شش مؤلفه حکمرانی) و هم، به‌صورت مجزا

هر یک از مؤلفه‌ها به صورت مستقل) وارد مدل شده است تا تأثیر هر مؤلفه به طور جداگانه نیز بررسی شود.

جدول ۱ نتایج برآورد تجارت دوجانبه ایران با استفاده از مدل جاذبه را نشان می‌دهد. مطابق نتایج، متغیرهای فاصله جغرافیایی، جمعیت شرکای تجاری و تولید ناخالص داخلی کشور مقصد در تمامی مدل‌ها با سطح اطمینان ۹۹ درصد معنادار هستند. فاصله جغرافیایی، تأثیر منفی و معناداری بر تجارت دارد که نتیجه، با فرضیه اثر منفی فاصله بر میزان تجارت، مورد انتظار است، درحالی که جمعیت و GDP کشور شریک، تأثیری مثبت و معنادار دارند.

جدول ۱. نتایج برآورد از مدل جاذبه

Table 1. Results from the Gravity Model Estimation

Variables	Instexpi (t-1)	Control of Corruption (t-1)	Government Effectiveness (t-1)	Political Stability (t-1)	Regulatory Quality (t-1)	Rule of Law (t-1)	Voice and Accountability (t-1)
Institutional Indexi (t-1)	-0.024 *** (0.0048)	-0.005 *** (0.1245)	-0.003 *** (0.5570)	-0.012 ** (0.0172)	-0.024 * (0.1011)	-0.017 *** (0.0073)	-0.032 *** (0.0002)
LnDist ij	-1.615 *** (0.0000)	-1.629 *** (0.0000)	-1.649 *** (0.0000)	-1.620 *** (0.0000)	-1.643 *** (0.0000)	-1.630 *** (0.0000)	-1.611 *** (0.0000)
LnGDPj	0.860 *** (0.0000)	0.870 *** (0.0000)	0.883 *** (0.0000)	0.863 *** (0.0000)	0.880 *** (0.0000)	0.870 *** (0.0000)	0.856 *** (0.0000)
LnPopulat j	0.924 *** (0.0000)	0.931 *** (0.0000)	0.941 *** (0.0000)	0.926 *** (0.0000)	0.940 *** (0.0000)	0.934 *** (0.0000)	0.925 *** (0.0000)
Constant	9.869 *** (0.0000)	9.462 *** (0.0000)	9.279 *** (0.0000)	9.564 *** (0.0000)	9.324 *** (0.0000)	9.622 *** (0.0000)	9.727 *** (0.0000)
Observations	1589	1589	1589	1589	1589	1589	1589
R-squared	0.36	0.35	0.35	0.35	0.35	0.35	0.35

مأخذ: نتایج پژوهش

***P<0.01

**p<0.05

*p<0.1

درخصوص متغیرهای نهادی، شاخص ترکیبی کیفیت نهادی (Instexpi)، حاکمیت قانون و صدای مردم و پاسخگویی، اثر منفی و معناداری در سطح ۹۹ درصد بر تجارت دوجانبه ایران داشته‌اند. مؤلفه‌های دیگری مانند ثبات سیاسی و کیفیت نظارت نیز تأثیر منفی دارند، اما در سطوح پایین‌تری از معناداری. این رابطه منفی، به این معنا است که با افزایش کیفیت نهادی ایران، میزان تجارت خارجی کشور کاهش می‌یابد و بالعکس. این یافته که در نگاه اول با انتظارات نظری مبنی بر رابطه

مثبت نهادها بر تجارت در تضاد است، می‌تواند در بستر شرایط خاص اقتصاد ایران، به‌ویژه نقش تحریم‌ها و تغییرات ساختار تجارت یا جابه‌جایی شرکای تجاری، تفسیر شود. تحلیل سهم کشورهای واردکننده، نشان می‌دهد که ترکیب واردات ایران به‌شدت متمرکز و محدود شده است.

جدول ۲. سهم کشورهای اصلی واردات ایران (درصد)

Table 2. Share of Iran's main import countries (percent)

	2000	2010	2019	2021
چین	%4	%9	%26	%24
ژاپن	%5	%2	0	0
آلمان	%10	%7	%5	%4
امارات	%8	%33	%20	%31
ایتالیا	%6	%3	%2	%1
ترکیه	%2	%6	%11	%10
کره جنوبی	%5	%6	%2	%1
فرانسه	%4	%3	%1	0
سوئیس	%2	%6	%3	%3

منبع: محاسبات پژوهش بر اساس داده‌های سایت گمرک ایران، ۲۰۲۳

بخش اعظم واردات به چین، ترکیه و امارات اختصاص دارد. در حالی که سهم کشورهای صنعتی با نهادهای با کیفیت بالا مانند آلمان، ایتالیا، فرانسه و ژاپن، به‌شدت کاهش یافته یا حتی به صفر رسیده‌اند. این امر، علاوه بر کاهش انتقال فناوری، نشان‌دهنده تأثیر منفی تحریم‌ها بر ساختار تجارت خارجی ایران است. همان‌طور که آمارهای گمرک نیز نشان می‌دهد که از بین ۱۰ شریک تجاری نخست کشور، ۷ کشور همسایه و تنها یک کشور از قاره اروپا بوده است که ۸۴ درصد از ارزش کل مبادلات تجاری ایران را به خود اختصاص داده‌اند (سایت گمرک ایران، ۲۰۲۳). در واقع منفی بودن ضریب در مدل یا به عبارت دیگر، رابطه معکوس بین کیفیت نهادی و تجارت خارجی ایران، به معنای آن است که در شرایط تحریم و انزوای سیاسی، تأثیر نهادهای داخلی بر تجارت خارجی از سوی عوامل خارجی تحت‌الشعاع قرار گرفته است؛ به‌گونه‌ای که ایران در نتیجه مستقیم تحریم‌ها به سمت شرکایی سوق یافته است که ملاحظات سیاسی و اقتصادی را بر کیفیت نهادی ترجیح می‌دهند. این یک یافته مهم برای سیاست‌گذاری است که نشان می‌دهد رفع تحریم‌ها و اصلاحات نهادی هر دو، برای توسعه تجارت خارجی ایران ضروری هستند. به‌طور دقیق‌تر، تحریم‌ها باعث شده‌اند که ایران به جای تعامل

۱. شریک تجاری اول ایران شامل چین، امارات متحده عربی، ترکیه، عراق، هند، پاکستان، فدراسیون روسیه، عمان، آلمان و افغانستان بوده است.

با کشورهای صنعتی و پیشرفته‌ای که نهادهای باکیفیت دارند، روابط تجاری خود را با کشورهای خاصی مانند چین، ترکیه و امارات متمرکز کند.

همچنین همان‌طور که نتایج جدول ۱ نشان می‌دهد، بیشترین سهم تجارت ایران با کشور چین صورت گرفته است. چین نه تنها شریک مهم تجاری برای ایران بلکه شریک تجاری بزرگی برای بسیاری از کشورهای دنیا محسوب می‌شود. در گزارش (WTO (2023)، در سال ۲۰۲۲ چین رتبه اول در صادرات کالا و رتبه دوم در واردات کالا در جهان را کسب کرده است. مقایسه وضعیت تجاری چین و ایران با وجود برخی شباهت‌ها در ضعف شاخص‌های حکمرانی، بیانگر این است که چین، با وجود شاخص‌های حکمرانی‌ای که به اندازه کشورهای صنعتی رشد نکرده و با چالش‌هایی مانند شفافیت و ثبات سیاسی روبرو است (بانک جهانی، ۲۰۲۳)، توانسته است به یک «دولت توسعه‌گرای موفق» تبدیل شود (گودرزی و درخشنده، ۲۰۱۵). در مقابل، ایران نه تنها از شاخص‌های کیفیت حکمرانی بالایی برخوردار نبوده، بلکه در ایجاد یک «دولت توسعه‌گرای موفق» نیز ناکام مانده است.

عدم وجود یک استراتژی توسعه صنعتی منسجم و مداخله مؤثر دولت در اقتصاد، در کنار تحریم‌های بین‌المللی، باعث شده تا ایران نتواند از مزیت‌های خود بهره برده و به جایگاه قابل‌توجهی در تجارت جهانی دست یابد. در نتیجه ایران از نقشه تجارت جهانی در حال حذف شدن است، در حالی که چین با وجود چالش‌های نهادی مشابه، مطابق با آمار WTO (سازمان تجارت جهانی) به یک بازیگر اصلی در تجارت جهانی تبدیل شده است.

۶. نتیجه‌گیری

در این مطالعه، تأثیر کیفیت نهادی ایران بر تجارت دوجانبه کشور با شرکای تجاری خود بررسی شد. نتایج حاصل از مدل‌های تجربی، نشان می‌دهد که کیفیت نهادی ایران، چه به صورت شاخص ترکیبی حکمرانی و چه از منظر شاخص‌های مجزای حکمرانی (به‌ویژه حاکمیت قانون و صدا و پاسخگویی) به‌طور منفی و معنادار بر تجارت خارجی تأثیر داشته است. تحلیل‌ها، حاکی از این امر بود که تحریم‌های بین‌المللی علیه ایران، مسیرهای سنتی تجارت را مسدود کرده و کشور را به سوی شرکای تجاری خاصی سوق داده است. این شرکا اغلب حساسیت کمتری نسبت به شاخص‌های نهادی (مانند حاکمیت قانون و شفافیت) دارند و معاملات تجاری با آنها بر اساس سازوکارهایی که چندان با شرایط تحریم‌های بین‌المللی ایران ارتباطی ندارد و امکان دور زدن تحریم‌ها را دارند، انجام می‌شود. این موضوع باعث شده که حتی در شرایط کاهش کیفیت نهادی داخلی، تجارت با این شرکا افزایش یابد و در نتیجه، رابطه مستقیم نهادها بر تجارت در سطح کلان، خنثی یا حتی معکوس شود. همان‌طور که در بخش یافته‌ها مورد اشاره قرار گرفت، مقایسه وضعیت ایران با چین نشان می‌دهد، چین با وجود شاخص‌های حکمرانی‌ای که به اندازه کشورهای صنعتی رشد نکرده، توانسته است به یک

«دولت توسعه‌گرای موفق» تبدیل شود؛ درحالی‌که ایران علاوه بر اینکه از کیفیت حکمرانی بالایی برخوردار نبوده، در ایجاد یک دولت توسعه‌گرای موفق نیز ناکام مانده است.

به‌طور خلاصه، یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که در دوره مورد بررسی، ساختار نهادی ایران به دلیل ضعف‌های داخلی و فشارهای خارجی، نه‌تنها نتوانسته به عنوان یک عامل مثبت برای افزایش سهم تجارت خارجی ایران در سطح بین‌الملل عمل کند، بلکه به یک مانع تبدیل شده است. این نتیجه تأکید می‌کند که بهبود عملکرد تجارت خارجی ایران، به اصلاحات عمیق نهادی و همچنین رفع محدودیت‌های ژئوپلیتیکی بستگی دارد.

سپاسگزاری: صمیمانه از داوران برای بازخوردهای دقیق و راهنمایی‌های مفیدشان قدردانی می‌کنیم.

تأییدیه‌های اخلاقی: وجود ندارد.

تعارض منافع: وجود ندارد.

سهم نویسندگان در مقاله: نویسنده اول (۲۵ درصد)، نویسنده دوم (۲۵ درصد)، نویسنده سوم (۲۵ درصد)، نویسنده چهارم (۲۵ درصد).

منابع مالی / حمایت‌ها: وجود ندارد.

References

- Abreo, C., Bustillo, R., & Rodriguez, C. (2021). The role of institutional quality in the international trade of a Latin American country: Evidence from Colombian export performance. *Journal of Economic Structures*, 10(1), 24. <https://doi.org/10.1186/s40008-021-00253-5>
- Acemoglu, D., Johnson, S., and Robinson, J. A. (2001). The colonial origins of comparative development: An empirical investigation. *American Economic Review*, 91(5), 1369-1401.
- Alcala, F., & Ciccone, A. (2004). Trade and productivity. *The Quarterly Journal of Economics*, 119(2), 613-646.
- Alvarez, I. C., Barbero, J., Rodríguez-Pose, A., & Zofío, J. L. (2018). Does institutional quality matter for trade? Institutional conditions in a sectoral trade framework. *World Development*, 103, 72-87. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2017.10.010>
- Anderson, J., & Marcouiller, D. (2002). Insecurity and the pattern of trade: An empirical investigation. *Review of Economics and Statistics*, 84, 342-352. <https://doi.org/10.1162/003465302317411587>
- Anderson, J., & van Wincoop, E. (2003). Gravity with gravitas: A solution to the border puzzle. *American Economic Review*, 93(1), 170-192.
- Berden, K., Bergstrand, J. H., & van Etten, E. (2014). Governance and globalisation. *World Economy*, 37(3), 353-386.
- Bergstrand, J. (1985). The gravity equation in international trade: Some microeconomic foundations and empirical evidence. *Review of Economics and Statistics*, 67(3), 474-481.
- Bilgin, M. H., Gozgor, G., & Demir, E. (2018). The determinants of Turkey's exports to Islamic countries: The impact of political risks. *Journal of International Trade & Economic Development*, 27(5), 486-503. <https://doi.org/10.1080/09638199.2017.1396489>
- Chang, C. (2022). The impact of quality of institutions on firm performance: A global analysis. *International Review of Economics and Finance*, October, 694-716.
- Chong, A., & Calderon, C. (2000). Causality and feedback between institutional measures and economic growth. *Economics and Politics*, 12(1), 69-81.
- Chowdhury, F., & Audretsch, D. (2014). Institution as looting apparatus: Impact of gender equality and institutions on female entrepreneurship. *Eurasian Business Review*, 4, 207-225. <https://doi.org/10.1007/s40821-014-0008-7>
- Dollar, D., & Kraay, A. (2002). *Institutions, Trade and Growth*. The World Bank, Mimeo.
- Francois, J., & Manchin, M. (2013). Institutions, infrastructure, and trade. *World Development*, 46, 165-175.
- Gani, A., & Scrimgeour, F. (2016). New Zealand's trade with Asia and the role of good governance. *International Review of Economics & Finance*, 42, 36-53.

- Gilpin, R. (2001). *Global Political Economy*. Princeton University Press.
- Gudarzi, M., & Derakhshande, H. (2015). A study on the role of the Chinese government in the country's development. *Political Science Quarterly*, 11(33), 121-144. [In Persian]
- Hall, R. E., & Jones, C. (1999). Why do some countries produce so much more output per worker than others?. *Quarterly Journal of Economics*, 114(1), 83-116.
- Haddad, G. (2023, March 9). Wandering foreign policy. Tejarat-e-Farda. [In Persian]
- Hutao, Y. (2018). China's image from the perspective of the developmental state: What kind of "developmental state" is China?. *Journal of Contemporary International Relations*, 6(1), 95-117.
- Islamic Parliament Research Center of the Islamic Republic of Iran. (2022). *An Analysis of the Performance of the Foreign Sector of the Economy in 2020*. [In Persian]
- Jalilian, H., Kirkpatrick, C., & Parker, D. (2007). The impact of regulation on economic growth in developing countries: A cross-country analysis. *World Development*, 35(1), 87-103.
- Karam, F., & Zaki, C. (2016). Why can't MENA countries trade more?. *African Growth & Development Policy*, November, 1-37.
- Latifi, J., Shirkhani, E., Sayeh Miri, A., Seifi, F., & Zarei, V. (2020). Examining the role of institutional quality in moderating the effects of economic policy uncertainty on Iran's economic growth. *Economic Research (Sustainable Growth and Development)*, 20(1), 1-16. [In Persian]
- Lio, M. C., & Hu, J. L. (2009). Governance and agricultural production efficiency: A cross-country aggregate frontier analysis. *Journal of Agricultural Economics*, 60(1), 40-61.
- Lio, M., & Liu, M. C. (2008). Governance and agricultural productivity: A cross national analysis. *Food Policy*, 33(6), 504-512.
- Li, S., & Samsell, D. (2009). Why some countries trade more than others: The effect of the governance environment on trade flows. *Corporate Governance* <https://doi.org/10.1111/j.1467-8683.2008.00715.x>
- Linders, G.-J., Slangen, A., de Groot, H. L. F., & Beugelsdijk, S. (2005). Cultural and institutional determinants of bilateral trade flows. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.775504>
- Martincus, C., & Gallo, A. (2009). Institutions and export specialization: Just direct effects?. *Wiley Blackwell*, 62, 129-149.
- Méon, P. G., & Weill, L. (2005). Does better governance foster efficiency? An aggregate frontier analysis. *Economics of Governance*, 6, 75-90.
- Méon, P.-G., & Sekkat, K. (2004). Does the quality of institutions limit the MENA's integration in the world economy?. *The World Economy*, 27(9), 1475-1498.

- North, D. C. (1990). *Institutions, Institutional Change, and Economic Performance*. Translated by M. Moeini. Tehran: Management and Planning Organization of Iran. [In Persian]
- North, D. C., Mantazavinos, C., & Shariq, S. (2004). Learning, institutions, and economic performance. *Perspective on Politics*, 2(1), 75-84.
- Page, J., & Van Gelder, L. (2001). Missing links: Institutional capability, policy reform and growth in the Middle East and North Africa. In H. Hakimian & Z. Moshaver (Eds.), *The State and Global Change: The Political Economy of Transition in the Middle East and North Africa* (pp. xx-xx). Routledge.
- Poyhonen, P. (1963). A tentative model for the flows of trade between countries. *Weltwirtschaftliches Archiv*, 90, 93-100.
- Rodrik, D. (2000). *Trade Policy Reform as Institutional Reform*. Manuscript, Harvard University
- Rodrik, D., Subramanian, A., & Trebbi, F. (2002). *Institutions Rule: The Primacy of Institutions over Geography and Integration in Economic Development*. Manuscript, Harvard University.
- Silva, J. M. C. S., & Tenreyro, S. (2006). The log of gravity. *Review of Economics and Statistics*, 88(4), 641-658.
<https://doi.org/10.1162/rest.88.4.641>
- Tinbergen, J. (1962). Shaping the world economy: Suggestions for an international economic policy. *Twentieth Century*. Fund.
<http://hdl.handle.net/1765/16826>.
- Wu, J., Li, S., & Samsell, D. (2012). Why some countries trade more, some trade less, some trade almost nothing: The effect of the governance environment on trade flows. *International Business Review*, 21(2), 225-238.
<https://doi.org/10.1016/j.ibusrev.2011.02.007>
- Yu, S., Beugelsdijk, S., & de Haan, J. (2015). Trade, trust and the rule of law. *European Journal of Political Economy*, 37, 102-115.
<https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2014.11.003>
- World Bank. (n.d.). World Bank, Data Bank. <http://www.databank.worldbank.org>
- World Trade Statistical Review (2023). <https://www.wto.org>
- Islamic Republic of Iran Customs Administration. (n.d.). <https://www.irica.ir>
Chall. Sustain., 3(3), 177-185
<https://doi.org/10.56578/ocs030304>